

BULANIK MANTIK

Günlük hayatta insanlar, problem çözerken sağduyularına güvenirler ve belirsizlik içeren, net olmayan <u>sezgisel</u> terimler kullanırlar.

"Rüzgar yeterince Güçlü ise Yelkencilik Zevklidir."

Belirsiz terimler içeren uzman bilgisi bilgisayar ortamında nasıl gösterilecek?

BULANIK MANTIK

 Bulanık mantık, belirsizliğin gösterilebildiği fuzzy kümelerden oluşur.

Doç.Dr. Serkan BALLI

1 2

TARİHÇE

- 1930'larda Jan Lukasiewicz olasılık değerlerini kullanarak çok değerli bir mantık tanımladı.
- 1937'de, Max Black olasılıkta belirsizlik problemi olduğunu ortaya koydu.
- 1965'de Lotfi Zadeh, olasılık teorisi üzerine eklemeler yaparak meşhur makalesi ile fuzzy kümeleri ortaya koydu.

Doç.Dr. Serkan BALLI

Lotfi Aliasker Zadeh

Lotfi Aliasker Zadeh was an Azerbaijani American mathematician, computer scientist, electrical engineer, artificial intelligence researcher and professor emeritus of computer science at the University of California, Berkeley.

1921-2017

https://www2.eecs.berkeley.edu/Faculty/Homepages/zadeh.html https://people.eecs.berkeley.edu/~zadeh/

3

BULANIK MANTIK NEDİR?

• Klasik mantıkta, bir eleman bir kümeye aittir ya da değildir. Yani kümeye olan üyelik değeri 1 ya da 0'dır.

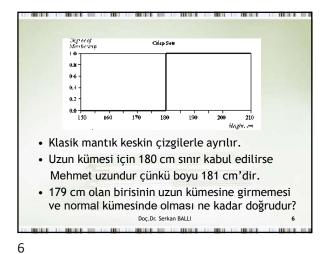
Mehmet zayıftır. →1

Mehmet zayıf değildir. →0

• Fuzzy mantıkta da ise 0 ve 1 arasında değerler alır.

Mehmet biraz zayıftır → 0,20

Mehmet çok zayıftır. →0,88

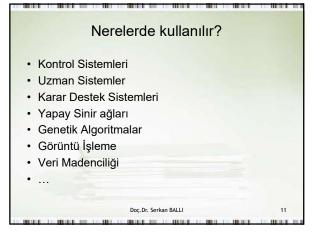

Name	Height, cm	Degree of Membership	
		Crisp	Fuzzy
Chris	208	1	1.00
Mark	205	1	1.00
John	198	1	0.98
Tom	181	1	0.82
David	179	0	0.78
Mike	172	0	0.24
Bob	167	0	0.15
Steven	158	0	0.06
Bill	155	0	0.01
Peter	152	0	0.00

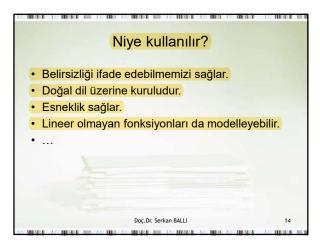

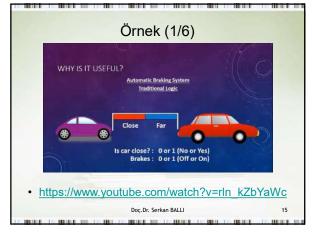

11 12

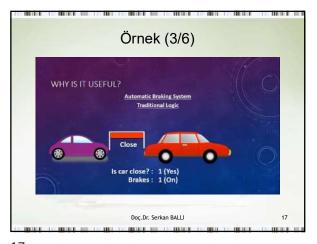

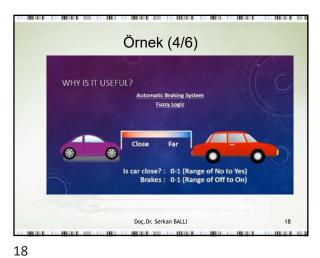

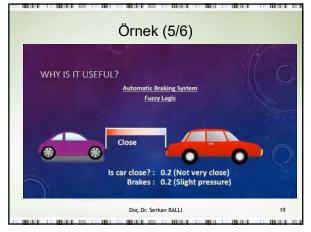

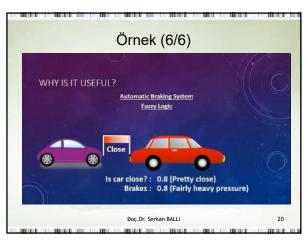

15 16

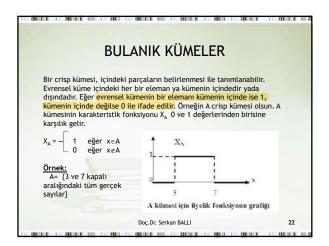

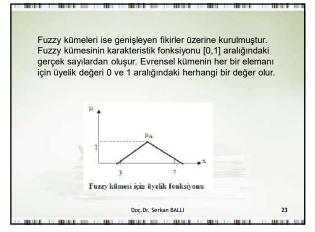

19 20

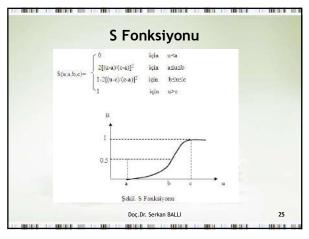

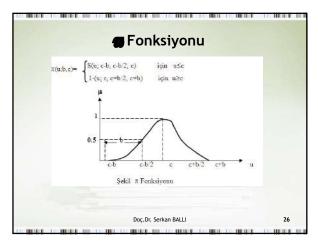

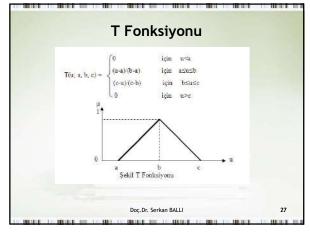
Üyelik Fonksiyonu Biçimleri
 Üyelik fonksiyonları birçok farklı şekillerde olabilir.
Özel bir şeklin uygun olup olmayacağını tespit etmek
çalışılan uygulama alanı tarafından elde edilen verilerle
belirlenir.
 Fuzzy kümelerde sık kullanılan üyelik fonksiyonları
şunlardır:

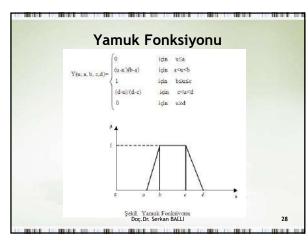
 S-Fonksiyonu
 π-Fonksiyonu
 T-fonksiyonu(Üçgen form)
 Yamuk Form

23 24

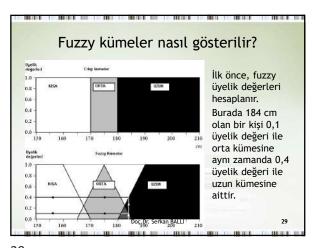

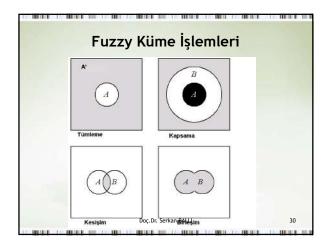

27 28

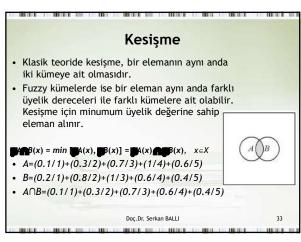
Tümleme
Bir kümenin tümleyeni, o kümenin tersidir.Örnek olarak:
Uzun adamlar kümesinin tümleyeni, uzun adamların olmadığı kümedir. Evrensel kümeden, uzun adamları kaldırırsak tümleyeni bulmuş oluruz.
μA'(u)=1- μA(u) , tüm u∈U
A=(0.1/1)+(0.3/2)+(0.7/3)+(1/4)+(0.6/5)
A'=(0.9/1)+(0.7/2)+(0.3/3)+(0/4)+(0.4/5)

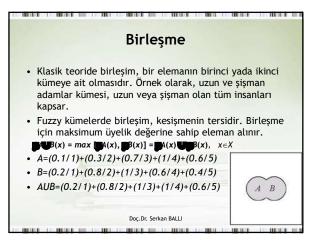
Kapsama

Bir küme başka kümeleri kapsayabilir. Kapsanan küme alt küme olarak adlandırılır.

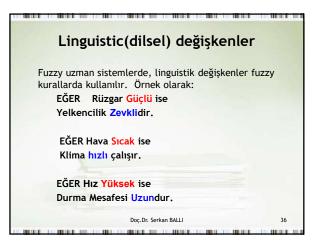
Örnek olarak, uzun adamlar kümesi tüm uzun adamları içerir. Çok uzun adamlar bu kümenin bir alt kümesidir. Alt kümenin elemanları da farklı üyelik dereceleri ile hem alt kümeye hem de üst kümeye ait olabilirler.

31 32

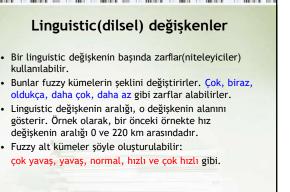

Linguistik (dilsel) değişkenler • Fuzzy kümelerin temelinde linguistik değişkenler fikri yatar. • Linguistik değişken bulanık bir değişkendir. Örnek olarak "Mehmet uzundur." cümlesinde linguistik değişken Mehmet, linguistik değer olan "uzun"u alır.

35 36

Doç.Dr. Serkan BALLI

KLASİK VE FUZZY KURALLAR ARASINDAKİ FARK NEDİR? IF-THEN kuralı ikili mantık kullanır. Kural: 1 Kural:2 IF Hız > 100 IF Hız < 40 THEN Durma_Mesafesi uzundur THEN Durma_Mesafesi kısadır Hız değişkeni 0 ve 220 km/s arasında değer alır. Durma mesafesi ise kısa ya da uzundur. Doç, Dr. Serkan BALLI 39

Durma_mesafesini fuzzy form şeklinde
yazabiliriz:

Kural: 2

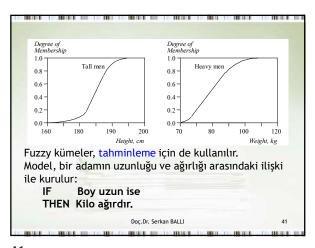
Kural: 1

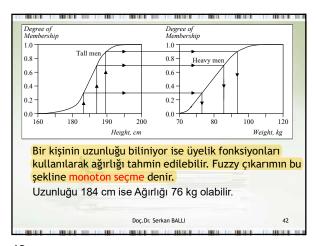
IF Hız Az ise
IF Hız Yuksek ise
THEN Durma_Mesafesi Kısadır
THEN Durma_Mesafesi Uzundur

Burada Hız değişkeni yine 0 ile 220 arasında değerler alır
fakat aralığı fuzzy kümelerle gösterilir: Yuksek, Normal, Az
gibi...

Aynı şekilde Durma_Mesafesi de 0 ile 300 metre arasında
değişir ve kısa, orta, uzun fuzzy kümelerinden oluşur.

39 40

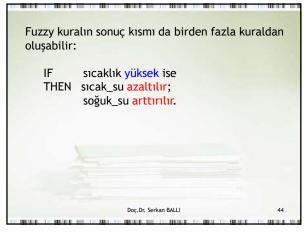

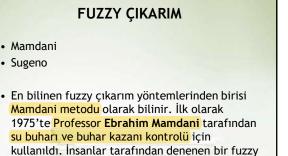
Bir fuzzy kuralın birden fazla koşulu olabilir:

IF proje_süresi uzun ise
AND personel fazla ise
AND bütçe yetersiz ise
THEN risk büyüktür

IF servis mükemmel ise
OR yemek lezzetli ise
THEN bahşiş iyidir.

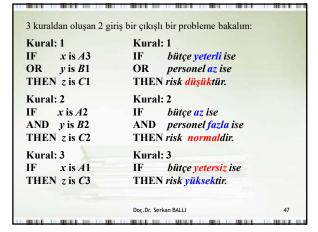
43 44

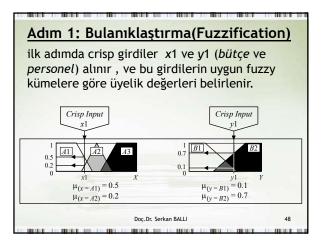

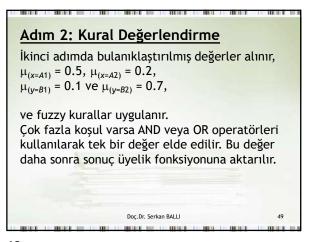
Doç.Dr. Serkan BALLI

kurallar kümesini sisteme uyguladı.

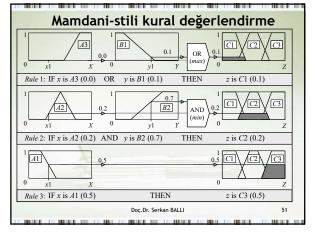

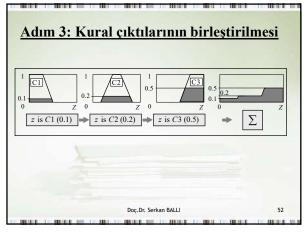

47 48

49 50

51 52

Adım 4: Durulaştırma

- Fuzzy çıkarımın son aşaması durulaştırmadır.
- Bulanıklık, kuralların değerlenmesinde yardımcı olur fakat fuzzy sistemin son çıktısı bir gerçek(klasik) değer olmalıdır.
- Durulaştırmanın girdisi birleştirilmiş fuzzy çıktı kümesidir ve
- Çıktı ise tek bir sayıdır.

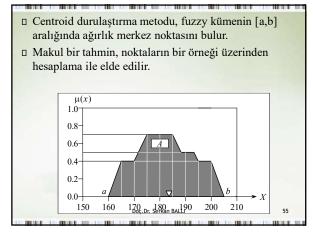
Doç.Dr. Serkan BALLI

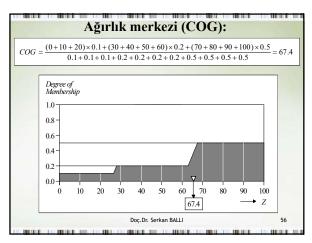
☐ Bir takım durulaştırma metotları vardır ama en popüler olanı centroid tekniğidir.

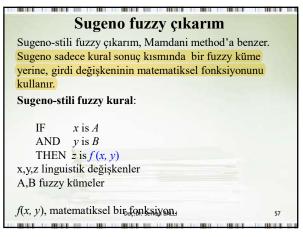
- ☐ Birleşim kümesini iki eşit parçaya ayıran dikey bir çizginin nerede olması gerektiğini bulur.
- Matematiksel olarak ağırlık merkezi (COG) şöyle bulunur:

$$COG = \frac{\int_{b}^{b} \mu_{A}(x) x dx}{\int_{Do; \theta!} \mu_{A}(x) dx}$$

53 54

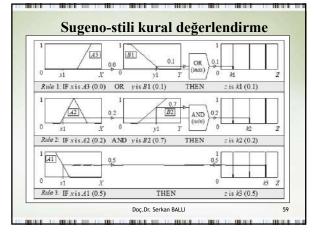

En çok kullanılan **zero-order Sugeno fuzzy model**, fuzzy kuralları aşağıdaki formdaki gibi uygular:

IF x is A
AND y is B
THEN z is k
k, sabittir.

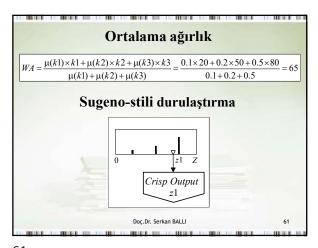
Bu durumda, her bir fuzzy kuralın çıktısı sabittir. Tüm sonuç üyelik fonksiyonları tek uçlar olarak gösterilir.

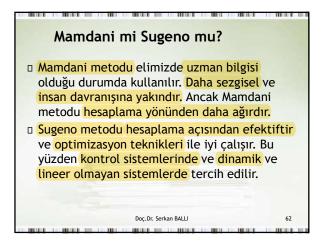
57 58

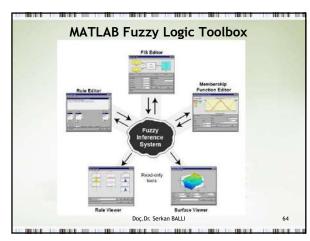

59 60

63 64

Basit bir Bahşiş problemi için
Matlab ortamında fuzzy uzman sistem
örneği

• Bir restorandaki servis ve yemek kalitesini 0 ile
10 arasındaki değerler göstersin.
0 → kötü 10→ mükemmel

kötü bahşiş → %5
normal bahşiş → %15
iyi bahşiş → %25

Uzman kişiden alınan kurallar şöyledir:

1. Servis kötü veya yemek kötü ise bahşiş kötüdür.

2. Servis iyi ise bahşiş normaldir.

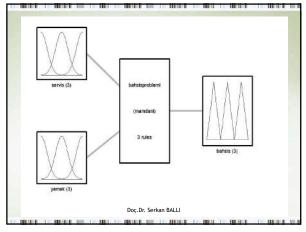
3. Servis mükemmel veya yemek mükemmel ise bahşiş iyidir.

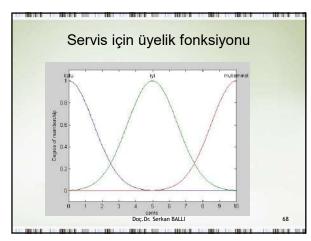
25. Servis mükemmel veya yemek mükemmel ise bahşiş iyidir.

26. Servis mükemmel veya yemek mükemmel sensi veya mükemmel sensi veya mükemmel yerek.

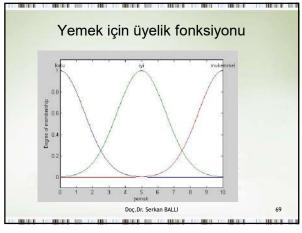
Doç.Dr. Serkan BALLI 666

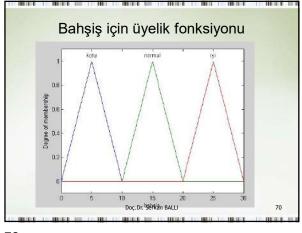
65 66

67 68

71 72

Fuzzy Logic System Example :
Washing Machine Using Matlab

https://www.youtube.com/watch?v=K3K8
OH61pRg

Type of cloth: Silk, Woolen, Cotton
Type of Dirt: Not greasy, Medium, Greasy
Dirtiness of cloth: Small, Medium Large
Wash Time: Very short, short, medium,
long, very long

Kumaş Türü: İpek, Yün, Pamuk Kir Türü: Yağlı değil, Orta, Yağlı Kumaşın kirliliği: Küçük, Orta Büyük Yıkama Süresi: Çok kısa, kısa, orta, uzun, çok uzun